Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009, 564 pag. + 10 facsimile

Adevărată personalitate a lumii filologice academice ieşene, prof. univ. dr. Constantin Frâncu propune lingviştilor români şi străini o nouă lucrare, extrem de valoroasă, pe care o semnalăm şi noi astăzi. Lucrarea este structurată în patru capitole în care autorul se ocupă de *Morfologia limbii române dintre 1521 şi 1640* (Capitolul I), *Sintaxa limbii române dintre 1521-1640* (Capitolul al II-lea), *Morfologia limbii române între 1640-1780* (Capitolul al III-lea), *Sintaxa limbii române dintre 1640-1780* (Capitolul al IV-lea), capitole care acoperă 424 pagini, urmate de un Indice general (care cuprinde indicele de persoane, de cuvinte şi expresii şi un indice geografic).

Perspectivele ştiinţifice ale tratării materialului de limbă sînt, aşa cum arată autorul în *Cuvînt înainte*, elaborarea de „explicaţii mai plauzibile privind factorii *diatopic, diacronic, diastratic şi diafazic*, care caracterizează o anumită epocă din istoria limbii" (p. 13), plecîndu-se în aranjarea şi tratarea ştiinţifică a materialului de la maniera tradiţional-empirică, de observare a funcţionării limbii şi de clasificare a acestor observaţii după criteriile gramaticii clasice la triangularea cu maniera lingvisticii cognitiviste, de explicare a fenomenelor din limbă prin teoria prototipului şi a teoriilor centrului şi periferiei. Adăugăm la această metodă de lucru şi precizarea că toate faptele de limbă teoretice sînt bogat exemplificate, astfel rezolvîndu-se subsecvent şi problema centrală a studiilor de gramatică istorică a atestărilor categoriilor lexico-gramaticale şi a categoriilor sintactice. De exemplu, pentru perioada 1521-1780, atestărilor formelor sau preformelor elementului predicativ suplimentar (p. 170) şi a propoziţiei predicative suplimentare (p. 208), a circumstanţialelor concesiv (p. 198), ale circumstanţialelor cumulativ şi de excepţie (p. 199-200), a circumstanţialului instrumental (p. 194), a circumstanţialului sociativ (p. 195), a complementului şi a completivei cantitative (p. 363-364) ş.a. Aceste ultime circumstanţiale şi complemente au cunoscut identificări şi teoretizări tîrzii în gramatica românească, în raport cu teoretizările subiectului, predicatului, atributului şi complementelor direct şi indirect, iar atestarea lor în documentele secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea, documentată prin exemple pertinente şi relativ numeroase este un fapt extrem de valoros pentru studiile de specialitate pe această temă. Observăm că, în tratarea teoretică a faptelor de limbă, acolo unde autorul consideră că se impune, cel mai adesea la începutul unei subsecţiuni, sînt discutate fie terminologia, fie teoria lingvistică agreată pentru discutarea faptelor, modul acesta sistematic de a prezenta lucrurile avînd calitatea de a nu lăsa în seama presupunerilor nici teoria, nici terminologia la care se face referire. Acest fapt este important, mai ales atunci cînd se apelează la noua terminologie şi la teoriile implicite, utilizate de ultima gramatică academică românească (ediţia 2005), privitoare, de exemplu, la complementul secundar (p. 180), ori la complementul posesiv (p. 181). Referindu-ne la capitolele al III-lea şi al IV-lea, observăm aceeaşi bogată documentare prin fapte de limbă. Consemnarea acestora este însoţită în permanenţă, fie de observaţii comparative, fie de semnalarea caracterului inovativ al unei forme ori structuri, fie de raportarea la norma literară, fie de aprecieri cantitativ-calitative. Ne putem referi aici, de exemplu, la circumstanţialul sociativ care, în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, intră în concurenţă cu subiectul multiplu din motive obiective, după cum notează autorul: „atît datorită sincretismelor personale la unele forme de persoana a III-a sg. şi pl. (pf. compus, imperfect, mai mult ca perfect), cît şi frecventelor cazuri de nerealizare a

BDD-R14 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.88 (2026-11-12 13:29:33 UTC)

acordului între subiect şi predicat (mai ales în graiul muntean)" (p. 368). Caracterul sintetic al prezentării este păstrat permanent, dar concizia nu afectează numărul semnalărilor exemplificative, care rămîne în continuare ridicat. Notăm că, pentru ambele perioade istorice, sînt tratate şi unele probleme de natură sintactică care nu sînt abordate uzual în vademecuri, ci mai mult în lucrări individuale, de tip monografic, ne referim aici la realizarea afirmaţiei şi a negaţiei, la problematica incidenţei, a anacolutului şi a dislocărilor sintactice, la elipsă şi repetiţie, precum şi la coeziunea sintactică (prin conectori frastici şi transfrastici). Şi aceste aspecte, deşi tratate succint, sînt extrem de bine urmărite şi aduc informaţii importante cu privire la evoluţia limbii în perioada istorică documentată de lucrare. În ceea ce priveşte concluziile, observăm că acestea surprind cu maximă acurateţe toate direcţiile de evoluţie a limbii, direcţii discutate în termenii precizaţi iniţial de dinamică diacronică, diatopică, diastratică şi diafazică. Chiar singură, prin rigoare, lectura acestor concluzii ar putea fi, credem, suficientă pentru a avea un tablou pertinent al specificului limbii române în raport cu evoluţia limbilor romanice şi cu propria evoluţie. Faptul că ne aflăm în faţa unei lucrări extrem de bine elaborate şi plină de informaţie concludentă îl confirmă şi Academia Română, care la 15 decembrie 2011 a acordat premiul „Bogdan Petriceicu Haşdeu" lucrării *Gramatica limbii române vechi (1521-1780),* şi autorului acesteia, prof. univ. dr. Constantin Frâncu, drept recunoaştere oficială pentru contribuţia valoroasă adusă cunoaşterii ştiinţifice a limbii române. Prin această recunoaştere, credem, însăşi şcoala lingvistică ieşeană şi-a întărit prestigiul academic în plan universitar naţional, păstrînd prin contribuţia profesorului Constantin Frâncu afilierea la galeria marilor lingvişti români.

MIHAELA SECRIERU
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi)

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *P s a l t i r e a H u r m u z a k i* , volumul I, Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, 211 p. + facsimile, volumul al II-lea, Indice de cuvinte de Rovena Şenchi, 195 p., Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005

Reputatul filolog român, specialist în interpretarea textelor vechi, Ion Gheţie a lăsat posterităţii un ultim studiu. În 2005 a publicat la Editura Academiei, împreună cu Mirela Teodorescu, o lucrare în două volume dedicată celui care a fost considerat de unii, din perspectivă cronologică, primul text românesc: *Psaltirea Hurmuzaki*.

Volumul I cuprinde studiile filologic şi lingvistic, textul integral şi anexe cu facsimile. Volumul al II-lea cuprinde indicele de termeni, care s-a încheiat de lucrat după regretabila trecere în nefiinţă a ilustrului maestru; autoarea lui este Rovena Şenchi.

Volumul I, după cum susţin autorii (în *Cuvînt-înainte*), „a beneficiat de observaţiile competente ale conducătorului departamentului de filologie, dr. Alexandru Mareş" (p. 5).

Studiul filologic debutează cu o prezentare a lucrărilor publicate anterior în care s-a abordat problema manuscrisului acestei psaltiri. Ediţia anterioară dedicată acestui text, prima, se datorează lui C. Ciuchindel, căruia cei doi autori ai ediţiei de faţă îi reproşează următoarele: greşelile intervenite în transliteraţie, punctul de vedere ezitant cu privire la datarea textului, la caracterul original sau de copie al acestuia şi la curentul cultural care a determinat traducerea. Autorii explică necesitatea unei lucrări cum este cea de faţă prin

BDD-R14 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.88 (2026-11-12 13:29:33 UTC)